

«Ψηφιακή τάξη: Θέματα που σχετίζονται με την ένταξη του λογισμικού Ιστορία Γυμνασίου στη διδασκαλία της Ιστορίας Α΄ Γυμνασίου - Ενδεικτικές δραστηριότητες»

Ευαγγελία Ψυχογιού

Σχολική Σύμβουλος ΠΕ02
epsycho@otenet.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο κείμενο αυτό θίγονται θέματα που αφορούν τη διδασκαλία της Ιστορίας Α΄ Γυμνασίου, στο πλαίσιο του προγράμματος «ψηφιακή τάξη».

Στο πρώτο μέρος, επιχειρείται μια γενική τοποθέτηση σχετικά με την αξιοποίηση του Η/Υ ως διδακτικού μέσου, με επικέντρωση σε θέματα προγραμματισμού, οργάνωσης και διαχείρισης της διδακτέας ύλης και σε ζητήματα γενικής και ειδικής διδακτικής. Στόχος είναι να δειχθεί ότι η ένταξη του Η/Υ στη διδασκαλία των μαθημάτων, ιδιαίτερα της Ιστορίας, υποστηρίζει πληρέστερα και αποτελεσματικότερα τη σκοπιμότητα αλλά και αρχές της διδακτικής, όταν οι κατά ενότητες διδακτικές πράξεις εντάσσονται σε συνολικό, ετήσιο προγραμματισμό, ώστε, με εναλλαγή μεθοδικά επιλεγμένων και στοχευμένων δραστηριοτήτων, να υπηρετείται κατά το δυνατόν το σύνολο των διδακτικών στόχων που ορίζονται στο Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών και στο Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών.

Στο δεύτερο μέρος, διατυπώνονται παρατηρήσεις σχετικά με τις δυνατότητες του λογισμικού Ιστορία Α΄, Β, Γ΄ Γυμνασίου ως διδακτικού μέσου, και επιχειρείται αντιστοίχιση των θεματικών ενότητων του με τη διδακτέα ύλη.

Στο τρίτο μέρος κατατίθενται σκέψεις και προτάσεις για διδακτικές παρεμβάσεις, που αξιοποιούν το λογισμικό Ιστορία Α΄Β΄Γ΄ Γυμνασίου, έστω και ως «ηλεκτρονικό βιβλίο», αλλά με τρόπο που υπηρετεί σκοπούς και αρχές της σύγχρονης διδακτικής της Ιστορίας. Στόχος είναι να ενθαρρυνθούν να εντάξουν τον υπολογιστή στη διδασκαλία της Ιστορίας ακόμα και εκπαιδευτικοί που δεν έχουν ευχέρεια στη χρήση Η/Υ, και να δειχθεί ότι η παιδαγωγική αξιοποίηση ενός διδακτικού μέσου έγκειται πρώτιστα στη διδακτική επάρκεια και ετοιμότητα του εκπαιδευτικού.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: «ψηφιακή τάξη», Λογισμικό Ιστορία Γυμνασίου, διδακτική της Ιστορίας, προγραμματισμός διδασκαλίας, διαχείριση ύλης, πολυπρισματική προσέγγιση, ενσυναίσθηση, διδασκαλία με την οπτική του φύλου, διαπολιτισμική παιδαγωγική, εναλλακτική αξιολόγηση, ενδεικτικές δραστηριότητες.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η υπ' αριθμ. 88310/Γ2/22-07-2009 Υ.Α. του ΥΠΕΠΘ, που αναφέρεται στο πρόγραμμα «Ψηφιακή τάξη», ορίζει τη διδασκαλία ενότητων του αναλυτικού προγράμματος της Ιστορίας Α' Γυμνασίου με τη χρήση Νέων Τεχνολογιών. Κατά την εφαρμογή της εγκυκλίου αυτής, ανέκυψαν -και έχουν επισημανθεί από πολλές πλευρές- πολλά και σημαντικά ζητήματα, που σχετίζονται με το όλο πλαίσιο εφαρμογής του συγκεκριμένου προγράμματος. Σε ορισμένα από αυτά θα αναφερθούμε στη συνέχεια. Ειδικότερα, θα αναφερθούμε σε θέματα που σχετίζονται με την αξιοποίηση του Η/Υ κατά τρόπο που υπηρετεί αρχές της διδακτικής, με τη διαχείριση της διδακτέας ύλης της Ιστορίας και τη διδακτική του μαθήματος, και θα επικεντρωθούμε σε ενδεικτικές σκέψεις-προτάσεις για αξιοποίηση του λογισμικού *Ιστορία Α', Β', Γ' Γυμνασίου*.

Η/Υ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ

Η σύγχρονη διδακτική δίνει μεγάλη έμφαση στο σχεδιασμό της διδασκαλίας (Ματσαγγούρας, 2006, 385 κεξ., Ματσαγγούρας, 2007, Μαυροσκούφης, 2005, Μαυροσκούφης, 2008, 55 κεξ.) και αναζητά στρατηγικές που υπηρετούν μια διερευνητική-ανακαλυπτική και συνεργατική μάθηση, προσαρμοσμένη στα δεδομένα και το ρυθμό μάθησης των μαθητών. Ο Η/Υ ως εκπαιδευτικό εργαλείο κατ' εξοχήν διευκολύνει την πραγμάτωση των επιταγών αυτών της διδακτικής, με την προϋπόθεση, βέβαια, ότι ο εκπαιδευτικός διαθέτει εκπαιδευτική επάρκεια και ετοιμότητα (Γεωργογιάννης, 2009, 33-34), ώστε να είναι σε θέση να προβεί στο σχεδιασμό της διδασκαλίας. Το μοναδικό σχολικό εγχειρίδιο, που παραδοσιακά στο πλαίσιο του ελληνικού σχολείου αξιοποιείται ως το κύριο, σε ορισμένες περιπτώσεις και το μόνο, εκπαιδευτικό υλικό έχει συμβάλει στην καθιέρωση μιας νοοτροπίας διεκ-περαιώσης της ύλης μέσα από μηχανιστικές διαδικασίες, εξαρτημένες από τα περιεχόμενά του. Ορισμένοι εκπαιδευτικοί δε σχεδιάζουν, απλά «κάνουν» στην τάξη το μάθημα· και ως μάθημα νοείται η εκάστοτε νέα διδακτική ενότητα του σχολικού εγχειριδίου, με ό,τι αυτή εμπεριέχει ως δηλωτική γνώση (Παρασκευά & Παπα-γιάννη, 2008, 98-107) -στην οποία κατεξοχήν δίνεται έμφαση- ή δραστηριότητες εμπέδωσής της.

Η πρακτική, όμως, αυτή δεν μπορεί να αναδείξει τα συγκριτικά παιδαγωγικά και διδακτικά πλεονεκτήματα του Η/Υ ως διδακτικού εργαλείου (Τζιμογιάννης 2007, Επιμορφωτικό υλικό 2008, Επιμορφωτικό υλικό 2008^a). Προς το σκοπό αυτό, ο εκπαιδευτικός προβαίνει στο σχεδιασμό της διδασκαλίας, προσδιορίζει δηλαδή κατά περίπτωση συγκεκριμένους διδακτικούς στόχους -στόχους γνωστικούς, στόχους ανάπτυξης δεξιοτήτων ή στρατηγικών, στόχους υιοθέτησης στάσεων και συμπεριφορών- και τους υποστηρίζει με προσεκτικά σχεδιασμένες ποικίλες δραστη-ριότητες, κατάλληλες για την επίτευξή τους. Εντάσσει, μάλιστα, τις διδακτικές του παρεμβάσεις σε έναν *ετήσιο εκπαιδευτικό σχεδιασμό-προγραμματισμό* (Ματσαγγούρας, 2007, 189 κεξ.), που λαμβάνει υπόψη του το σύνολο των στόχων του Αναλυτικού Προγράμματος Σπουδών,

ανά τάξη και διδακτικό αντικείμενο¹. Στη συνέχεια, κατά το σχεδιασμό μιας διδακτικής ενότητας, λαμβάνει υπόψη του βασικές αρχές της παιδαγωγικής (π.χ. μάθηση που αξιοποιεί τα ενδιαφέροντα, τις εμπειρίες και τα βιώματα των μαθητών, που τους επιτρέπει να μαθαίνουν με το ρυθμό που ταιριάζει στο μαθησιακό τους προφίλ κτλ.), όπως επίσης και τις σημαντικές φάσεις από τις οποίες είναι αναγκαίο να διέλθει μια διδασκαλία, για την επίτευξη του καλύτερου δυνατού μαθησιακού αποτελέσματος (Μαυροσκούφης, 2005, 288 κεξ., Ματσαγγούρας, 2007, 363, Μαυροσκούφης 2008, 64-65).

Βέβαια, οι διάφορες θεωρητικές προσεγγίσεις της γενικής διδακτικής καταθέτουν διαφορετικές θέσεις και απόψεις σε σχέση με όλα αυτά. Ο πλουραλισμός δεν απαξιώνει τη σημασία τους και την αναγκαιότητα μεθοδικής και προσεκτικά σχεδιασμένης διδασκαλίας· μάλλον την επιβεβαιώνει και (προ)καλεί τον εκπαιδευτικό να προβλη-ματιστεί, προκειμένου να επιλέξει το κατά περίπτωση κατάλληλο διδακτικό μοντέλο, με κριτήρια τις εκάστοτε παραμέτρους της διδακτικής πράξης: επίπεδο γνωστικής ωρίμανσης και ιδιαιτερότητες μαθητικού δυναμικού, ιδιαιτερότητα διδακτικού αντικείμενου ή διδακτικής ενότητας, φάση της διδασκαλίας, διαθέσιμα μέσα, διαθέσιμος χρόνος κτλ., αλλά και τις προσωπικές του θεωρητικές εκτιμήσεις (Ματσαγγούρας, 2006, 430-431).

Ο προγραμματισμός σε μακρο- και μικροεπίπεδο είναι αναγκαίος κατεξοχήν στο διδακτικό αντικείμενο της Ιστορίας. Γιατί οι σκοποί του (ΔΕΠΠΣ, 2003, 184, 213-217) αναφέρονται μεταξύ άλλων και σε ποικίλες δεξιότητες, στις οποίες αποβλέπουν επιμέρους διδακτικοί στόχοι. Με προεκτάσεις στη διδασκαλία, συγκεκριμένες δεξιότητες μπορούν να υπηρετηθούν στο πλαίσιο πολλών ενοτήτων της διδακτέας ύλης. Κατά συνέπεια, ο συστηματικός σχεδιασμός δίνει τη δυνατότητα να καλύπτεται το ευρύτερο δυνατό φάσμα στόχων, στο πλαίσιο ενός διδακτικού έτους.

Αλλά, για τον παραπάνω σχεδιασμό και την παιδαγωγική αξιοποίηση του Η/Υ στη διδασκαλία των μαθημάτων, απαιτούνται και γνώσεις ειδικής διδακτικής. Θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι στον τομέα αυτό «πάσχει» το αντικείμενο της Ιστορίας. Γιατί, ως σχετικά νέο διεπιστημονικό ακαδημαϊκό αντικείμενο, ακόμα και σήμερα απουσιάζει από πανεπιστημιακές σχολές που τροφοδοτούν τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση με εκπαιδευτικό δυναμικό. Πέραν τούτου, στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση δεν υφίσταται ως ξεχωριστή η ειδικότητα του ιστορικού (εντάσσεται στη γενικότερη ειδικότητα του φιλολόγου), ενώ και η νομοθεσία για τις αναθέσεις των μαθημάτων επιτρέπει τη διδασκαλία της Ιστορίας και από άλλες ειδικότητες, εκτός εκείνης των φιλολόγων, χωρίς να έχει ληφθεί υπόψη αν το πρόγραμμα των πανεπιστημιακών τους σπουδών το επιτρέπει (Κυρκίνη, 2008, Παληκίδης, 2008, Γεωργογιάννης, 2009, 78-79). Τόσο το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών Ιστορίας (ΔΕΠΠΣ) όσο

¹ Αυτό, νομίζουμε, δεν έχει τονιστεί και στο β' επίπεδο επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ, όπου δόθηκε έμφαση στο σχεδιασμό της διδακτικής ενότητας και διαθεματικών δραστηριοτήτων.

και τα Βιβλία του Καθηγητή επισημαίνουν τη διαφοροποίηση μεταξύ σύγχρονης και παραδοσιακής διδακτικής της Ιστορίας, σε επίπεδο σκοπών και μεθοδολογίας. Στην πράξη, όμως, οι εκπαιδευτικοί επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από τις «μαθητικές τους εμπειρίες» και τις «κεκτημένες διδακτικές συνήθειες» (Ματσαγγούρας, 2006, 430), ιδιαίτερα όταν -πράγμα που συμβαίνει στην ελληνική εκπαίδευση- ελλείπει η συστηματική τους επιμόρφωση σε θέματα διδακτικής αλλά και η παρακολούθηση εφαρμογής των καινοτομιών.

Η διδασκαλία με Η/Υ μπορεί να υπηρετήσει θεμελιώδεις σκοπούς και επιμέρους στόχους της σύγχρονης διδακτικής της Ιστορίας, που συνεισφέρει στην ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων και γραμματισμών (Kalantzis, 1999, Education Queensland, 2000, Κουτσογιάννης, 2008), εφόδια απαραίτητα για τον πολίτη της σύγχρονης παγκοσμιοποιημένης πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Κατ' αρχήν η σύγχρονη διδακτική της Ιστορίας αποσκοπεί στην ανάπτυξη κριτικής, ιστορικής σκέψης και στη συγκρότηση ιστορικής συνείδησης, σκεπτόμενων δημοκρατικών πολιτών που αναγνωρίζουν την ταυτότητά τους και κατανοούν την ετερότητα στο σύγχρονο κόσμο (Γατσωτής, 2004, Μαξούρης, 2008, Νάκου, 2004, Κόκκινος & Γατσωτής, 2008). Προς το σκοπό αυτό δίνεται προτεραιότητα όχι τόσο στην ιστοριογραφική πληροφόρηση αλλά σε διδακτικές και ερευνητικές διαδικασίες και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και στάσεων, που οδηγούν σε κριτική θεώρηση της Ιστορίας αλλά και της κοινωνικής πραγματικότητας γενικότερα. Η πολυπρισματική προσέγγιση των ιστορικών γεγονότων μέσα από ιστορικές πηγές (ΔΕΠΠΣ, 2003, 227), που δεν νοούνται ως τεκμήρια του παρελθόντος (Μαυροσκούφης, 2005, 15-16, Κυρκίνη, 2008), υποστηρίζει την εποπτικότητα και βιωματικότητα της διδασκαλίας και συμβάλλει στην ανάπτυξη της ενσυναίσθησης στους μαθητές. Η προσέγγιση αυτή επιδιώκεται τόσο μέσα από την ανάδειξη διαφορετικών οπτικών προσέγγισης και ερμηνείας ενός συγκεκριμένου ιστορικού γεγονότος, όσο και με την αξιοποίηση και κριτική θεώρηση διαφορετικών μέσων και μαρτυριών, πολλαπλών αναπαραστάσεων, κατά την προσέγγιση και ερμηνεία του. Η ενσυναίσθηση (Ηλιοπούλου 2001, Παρασκευά & Παπαγιάννη 2008, 23-25), το να συναισθάνονται δηλαδή κατά το δυνατόν οι μαθητές τις αντιλήψεις και τα κίνητρα δράσης των ανθρώπων του παρελθόντος, ώστε να μην το «υποτάσσουν» στο παρόν, συνιστά εγκάρσια δεξιότητα, που διευρύνει την αντιληπτική τους ικανότητα και τους επιτρέπει να βλέπουν το «διαφορετικό» με καθαρή ματιά και διάθεση κατανόησης. Προεκτάσεις της διδασκαλίας με αναφορά στη σύγχρονη καθημερινότητα - που ως τομέας ενδιαφέρει τις σύγχρονες ιστοριογραφικές τάσεις (Μαυροσκούφης, 2005, 18, Κολιόπουλος κ.ά., 2007)-, προσεγγίσεις με την οπτική του φύλου (Μαραγκουδάκη, 2007) ή της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής (Νικολάου, 2005, Γεωργογιάννης, 2008, Μαλιγκούδη, 2008) δίνουν νόημα στην ιστορική γνώση, γιατί της επιτρέπουν να συνεισφέρει στην κριτική πρόσληψη και νηφάλια κατανόηση του παρόντος, μέσα από την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων. Από άποψη διδακτικής μεθοδολογίας, στην επίτευξη όλων αυτών σημαντικά συμβάλλουν οι σύγχρονες εκπαιδευτικές τεχνικές συνεργατικής και

βιωματικής μάθησης (καταιγισμός ιδεών, μελέτη περίπτωσης, παίξιμο ρόλων, προσομοίωση, έρευνα πεδίου, συνέντευξη με ειδικό κτλ. Μαυρίκης, 2007, Τσακίρη & Καπετανίδου, 2007, Δημητριάδου & Ευσταθίου, 2008, Παρασκευά & Παπαγιάννη, 2008, 64-73), γιατί ενισχύουν το κίνητρο για μάθηση και μπορούν να ενεργοποιήσουν το ανομοιογενές μαθητικό δυναμικό της σχολικής τάξης, που εμφανίζει ευρύ φάσμα διαφοροποιήσεων σε τύπους νοημοσύνης (Παρασκευά & Παπαγιάννη, 2008, 74-87) και μαθησιακές ανάγκες.

Η σύγχρονη διδακτική αντιλαμβάνεται και την αξιολόγηση «ως βασικό στοιχείο της διδακτικής διαδικασίας», ως μέσο ανατροφοδότησης όσον αφορά την επίτευξη των επιδιωκόμενων διδακτικών στόχων (ΔΕΠΠΣ, 2003, 229). Η αξιολογική διαδικασία, μάλιστα, εντάσσεται οργανικά και λειτουργικά στην εκπαιδευτική πράξη, όταν, παράλληλα και εναλλακτικά, ωθεί τους μαθητές σε αναστοχασμό, μέσα από δραστηριότητες αυτο- και ετεροαξιολόγησής τους (Κατσαρού & Δεδούλη, 2008) στο πλαίσιο ομάδων εργασίας. Έτσι, η αξιολογική διαδικασία δεν είναι το «αναγκαίο κακό», η «εξέταση», που παθητικά και αγωνιωδώς οφείλουν να υποστούν οι μαθητές, αλλά συνεισφέρει διπλά: συμβάλλει στην ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων και ενισχύει το κίνητρο για μάθηση.

ΛΟΓΙΣΜΙΚΟ ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΎΛΗ

Το λογισμικό *Ιστορία Α' Β' Γ' Γυμνασίου*, που προτείνεται για τη διδασκαλία της Ιστορίας στο πλαίσιο του προγράμματος «ψηφιακή τάξη», είναι «κλειστού τύπου», με «δομή ηλεκτρονικού βιβλίου» και περιορισμένες -ιδιαίτερα στις ενότητες που αναφέρονται στην ύλη της Α' Γυμνασίου- «δυνατότητες παραμετροποίησης» (Πύλη για την ελληνική γλώσσα). Αν συνυπολογίσουμε και το γεγονός ότι το λογισμικό σε πολλά σχολεία θα χρησιμοποιηθεί χωρίς σύνδεση με το διαδίκτυο -γιατί η υποδομή των σχολείων δεν παρέχει τη δυνατότητα αυτή, ενώ και η χρήση ασύρματου δικτύου δεν είναι η πλέον ενδεδειγμένη από άποψη υγιεινής των μαθητών-, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι οι προδιαγραφές του λογισμικού υπολείπονται σημαντικά σε σχέση με τις απαιτήσεις που εγείρει η σύγχρονη έρευνα για τις πολυμεσικές εκπαιδευτικές εφαρμογές. Παρά ταύτα, ακόμη και αυτό το «χαμηλών προδιαγραφών εργαλείο» δύσκολα μπορεί να αξιοποιηθεί ευρέως, εξαιτίας της μη εξοικείωσης μέρους των εκπαιδευτικών με την χρήση Η/Υ. Ακόμη δυσκολότερη υπόθεση είναι η παιδαγωγική αξιοποίηση του προτεινόμενου λογισμικού, κυρίως για λόγους που σχετίζονται με την ανεπαρκή κατάρτιση μέρους των εκπαιδευτικών σε θέματα γενικής και ειδικής διδακτικής αλλά και την έλλειψη οδηγιών σχετικά με τον τρόπο αξιοποίησης του συγκεκριμένου λογισμικού, τη διασύνδεσή του με τη διδακτέα ύλη και τη συνολική διαχείρισή της.

Η διδακτέα ύλη της Ιστορίας Α' Γυμνασίου (Εγκύκλιος ΥΠΕΠΘ 97961/Γ2/12-08-2009) εκτείνεται σε 44 ενότητες του σχολικού εγχειριδίου. Το σύνολο των διδακτικών ωρών που προκύπτει βάσει του ωρολογίου προγράμματος, όταν αυτό ενταχθεί στο τρέχον ημερολογιακό διδακτικό έτος, είναι περίπου 56, χωρίς

απώλειες διδακτικών ωρών, προβλεπόμενες (περίπατοι, σχολικές δραστηριότητες, σχολικές αργίες κτλ.) ή μη. Σε μια ρεαλιστική θεώρηση του όλου θέματος, οι πραγματικές διδακτικές ώρες, για το τρέχον διδακτικό έτος, πιθανόν να είναι περίπου κατά 10 λιγότερες των προβλεπόμενων. Κατά συνέπεια, με ταχείς, ασθματικούς ρυθμούς διδασκαλίας, μόλις και μετά βίας αντιστοιχεί 1 διδακτική ώρα ανά ενότητα του σχολικού εγχειριδίου, με ελαχιστοποίηση του απαραίτητου διδακτικού χρόνου, που θα πρέπει να αφιερωθεί για την αξιολόγηση των μαθητών και για δραστηριότητες εμπέδωσης της διδακτέας ύλης (συνολικές θεωρήσεις κεφαλαίων ή ευρύτερων ιστορικών περιόδων). Από την άλλη μεριά, είναι αναγκαίο να ισχύει στην πράξη η δέσμευση για «ολοκλήρωση» της ύλης, με την έννοια του να μην εξοβελίζονται εντελώς και χωρίς την παραμικρή μνεία κεφάλαιά της. Διαφορετικά, δημιουργούνται «κενά», που δυσχεραίνουν ακόμα και τους πλέον ικανούς μαθητές στην κριτική πρόσληψη της ύλης. Πέραν τούτων, είναι κοινά αποδεκτό ότι η διδασκαλία με Η/Υ απαιτεί άνεση χρόνου, προκειμένου να διεκπεραιωθεί με τρόπο που υποστηρίζει την ανάπτυξη δεξιοτήτων. Έτσι, η «πίεση της διδακτέας ύλης» είναι ένα από τα επιχειρήματα τα οποία γενικότερα προβάλλουν οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι εκφράζουν επιφυλάξεις σχετικά με την ένταξη του Η/Υ στην εκπαιδευτική πράξη.

Η ένσταση αυτή, αν δεν προβάλλεται ως πρόφαση, δεν ευσταθεί πλήρως ως επιχειρήμα. Γιατί ούτως ή άλλως οι διαθέσιμες διδακτικές ώρες δεν είναι επαρκείς, για την πραγμάτευση με στοιχειώδη άνεση της διδακτέας ύλης. Περαιτέρω, η πραγμάτευση μιας όποιας ύλης, που δεν στοχεύει μόνο στην απόκτηση γνώσεων αλλά και στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, δεν επιτυγχάνεται με το να «καταβροχθίζει» κανείς σελίδες. Η διδακτική πράξη γενικότερα δεν συνίσταται απλά και μόνο στη διεπεραίωση «μιας ύλης», αλλά στη συνεκτίμηση όλων εκείνων των παραγόντων που θα αποδώσουν το βέλτιστο κατά περίπτωση εκπαιδευτικό αποτέλεσμα. Κατά συνέπεια, ο εκπαιδευτικός οφείλει όχι να «βγάλει», αλλά να διαχειριστεί την ορισμένη ως διδακτέα ύλη, με τρόπο που υποστηρίζει κατά το δυνατόν τους στόχους (γνωστικούς και μη) του ΔΕΠΠΣ και του ΑΠΣ, αλλά και τις ιδιαιτερότητες των μαθητών του. Γι' αυτό, απαιτείται εκ μέρους του προγραμματισμός της διδασκαλίας. Στο πλαίσιο του μπορεί να προβλεφθεί η ένταξη του Η/Υ στη διδασκαλία του μαθήματος της Ιστορίας, με την προϋπόθεση, βέβαια, ότι θα αναθεωρηθούν απαιτήσεις που αναφέρονται στην απόκτηση δηλωτικής γνώσης και μόνο.

Πάντως, οφείλουμε να επισημάνουμε, ότι το λογισμικό *Ιστορία Α' Β' Γ' Γυμνασίου*, εκτός από τις όποιες τεχνικές και παιδαγωγικές ανεπάρκειές του, και από άποψη θεματολογίας δεν καλύπτει επαρκώς τις ανάγκες της διδακτέας ύλης της Ιστορίας Α' Γυμνασίου. Γιατί μόνο οι τρεις πρώτες από τις ενότητες του λογισμικού αναφέρονται σε κεφάλαιά της. Ειδικότερα, συσχετίζονται με 8 περίπου από τις 44 διδακτέες ενότητες του σχολικού εγχειριδίου, που αντιστοιχούν περίπου στο 4% της διδακτέας ύλης, για το οποίο, βέβαια, δεν μπορεί να αφιερωθεί το, προβλεπόμενο από την εγκύκλιο για την «ψηφιακή τάξη», 30% του διδακτικού χρόνου. Για την κάλυψη του διδακτικού αυτού

χρόνου θα πρέπει μάλλον να αξιοποιηθούν και άλλα λογισμικά ή και το διαδίκτυο, εάν είναι διαθέσιμο, προκειμένου να καλυφθούν διδακτικά και άλλες ενότητες της διδακτέας ύλης. Πάντως, το θέμα της διαχείρισης του χρόνου καθίσταται περισσότερο προβληματικό, αν συνυπολογίσει κανείς την αναμενόμενη έλλειψη ακόμα και στοιχειωδών γνώσεων χρήσης Η/Υ σε ορισμένους μαθητές της Α' Γυμνασίου.

Σκοπός των παραπάνω δεν είναι να ενισχύσουν τις ενστάσεις κατά της αξιοποίησης στη διδακτική πράξη του Η/Υ ή ειδικότερα του φορητού Η/Υ και του λογισμικού της *Ιστορίας Γυμνασίου*, αλλά να υπενθυμίσουν το χιλιοεπιωμένο· ότι, δηλαδή, οι καινοτομίες είναι αναγκαίο να υποστηρίζονται από έναν ευρύτερο μεθοδικό σχεδιασμό, που συμπεριλαμβάνει και διασφαλίζει όλες τις προϋποθέσεις για ευρεία και όχι περιστασιακή εφαρμογή τους. Όταν λείπουν αυτά, όχι μόνο δεν προωθούνται καινοτομίες, αλλά προκύπτουν θέματα που ενισχύουν τις τεchnοφοβικές ενστάσεις και την εμμονή στο παρωχημένο.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ Α' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ ΜΕ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΛΟΓΙΣΜΙΚΟΥ ΙΣΤΟΡΙΑ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Οι αδυναμίες του λογισμικού Ιστορία Α', Β', Γ' Γυμνασίου, που στην ουσία το υποβιβάζουν σε «ηλεκτρονικό βιβλίο», έχουν και μια θετική πλευρά· το ότι δηλαδή μπορούν να αξιοποιηθούν το λογισμικό αυτό εκπαιδευτικοί και μαθητές που δεν έχουν ευχέρεια στη χρήση Η/Υ. Άλλωστε, η παιδαγωγική χρήση κάθε εκπαιδευτικού εργαλείου δεν έγκειται απλά και μόνο στη φύση του εργαλείου αυτού καθ' εαυτού αλλά και στον τρόπο αξιοποίησής του. Αν, λοιπόν, το συγκεκριμένο λογισμικό χρησιμοποιηθεί από εκπαιδευτικούς με ανεπαρκείς γνώσεις διδακτικής (γενικής και ειδικής) και χωρίς προηγούμενο σχεδιασμό της διδασκαλίας, θα σπαταληθεί πολύτιμος διδακτικός χρόνος για ένα «μάθημα» με πενιχρά διδακτικά αποτελέσματα, που, μεταξύ άλλων, θα απογοητεύσει αυτούς που το «τόλμησαν» και θα ενισχύσει την προσήλωσή τους στο διδακτικό εγχειρίδιο. Πενιχρά θα είναι τα διδακτικά αποτελέσματα και στην περίπτωση κατά την οποία το λογισμικό -εξαιτίας ακριβώς και της δομής του ως «ηλεκτρονικού βιβλίου»- θα αξιοποιηθεί απλά για να «δουν» κάτι οι μαθητές μέσα στην τάξη ή για να ασχοληθούν με δραστηριότητες που περιορίζονται στην παράθεση και κοινοποίηση πληροφοριών, χωρίς κριτική επιλογή και αξιολόγηση που επιτρέπει την εξαγωγή συμπερασμάτων και τη διατύπωση ιστορικών κρίσεων. Από παιδαγωγικής απόψεως και με δεδομένη την ήδη εκτενή διδακτέα ύλη, χειρότερο είναι το ενδεχόμενο να χρησιμοποιηθεί το λογισμικό για την άντληση πρόσθετων πληροφοριών, τις οποίες θα υποχρεωθούν «να μάθουν» οι μαθητές.

Οι ενδεικτικές προτάσεις που ακολουθούν δεν είναι φιλόδοξες από άποψη αξιοποίησης των δυνατοτήτων του Η/Υ ως διδακτικού μέσου· σκοπό έχουν απλώς να ενθαρρύνουν εκπαιδευτικούς που δεν έχουν γνώση Η/Υ να

«πολημήσουν» την ένταξη του Η/Υ στη διδασκαλία τους, με αφορμή το προτεινόμενο από την «Ψηφιακή τάξη» λογισμικό, μια που είναι και ευρέως διαθέσιμο. Πρόκειται για μικρές ή ευρύτερες διδακτικές παρεμβάσεις, οι οποίες στοχεύουν στην αξιοποίηση του λογισμικού με τρόπο που υποστηρίζει αρχές της διδακτικής. Μπορούν να ενταχθούν οργανικά και λειτουργικά στη διδασκαλία, αν εκφραστούν με τη μορφή συγκεκριμένων και σαφώς διατυπωμένων ερωτήσεων-δραστηριοτήτων σε φύλλα εργασιών, που θα μοιραστούν στους μαθητές. Επιβάλλεται, όμως, να έχει προηγηθεί ευρύτερος σχεδιασμός-προγραμματισμός του συνόλου της διδακτέας ύλης, αλλά και της διδασκαλίας της συγκεκριμένης ενότητας στο πλαίσιο της οποίας θα ενταχθούν. Η πορεία διδασκαλίας κατά ενότητα είναι περισσότερο λειτουργική και αποτελεσματική, αν γίνεται κατά φάσεις (Μαυροσκούφης, 2004, 288 κ.εξ., Ματσαγγούρας, 2007), που συνιστούν στάδια προσέγγισης της γνώσης, όπως π.χ. α) γνωστική-ψυχολογική προετοιμασία των μαθητών, β) παρουσίαση της νέας γνώσης, γ) σύνδεση της νέας με την προϋπάρχουσα γνώση, δ) στήριξη, εμπέδωση, εμπάθυνση νέας γνώσης και ε) ανακεφαλαίωση (γνωστική, απολογιστική, μεταγνωστική). Διδακτικές παρεμβάσεις με αξιοποίηση του προτεινόμενου λογισμικού μπορούν κατά περίπτωση να ενταχθούν σε οποιαδήποτε από τις φάσεις της εξελικτικής πορείας της διδασκαλίας. Είναι σημαντικό, μάλιστα, να γνωρίζουν εξ αρχής οι μαθητές τους επιδιωκόμενους διδακτικούς στόχους κάθε ενότητας, όπως επίσης είναι και να ωθούνται σε αναστοχασμό που αναφέρεται, μεταξύ άλλων, και στο σχεδιασμό της διδασκαλίας.

Χάρτης πλοήγησης του λογισμικού: Ο χάρτης πλοήγησης που εμφανίζεται στο κεντρικό μενού του λογισμικού παρουσιάζει την ιστορική αφήγηση της κάθε θεματικής ενότητας, πλαισιωμένη από υπερσυνδέσμους που παραπέμπουν σε: γραπτές πηγές, εικόνες (περιλαμβάνουν και χάρτες), διαδικτυακές διευθύνσεις, γλωσσάρι, βιβλιογραφία και υλικό αξιολόγησης. Με αφορμή το υλικό αυτό και παράλληλη αναφορά στην ιστορική αφήγηση του σχολικού βιβλίου, μπορούν να δομηθούν ποικίλες κατά περίπτωση δραστηριότητες, μικρής ή μεγαλύτερης έκτασης, ατομικές ή ομαδικές, διαθεματικές ή μη, με σκοπό να πραγματοποιηθούν μέσα στην τάξη ή να δοθούν ως εργασίες στο σπίτι. Στο χώρο του εκπαιδευτικού, που εμφανίζεται στην πρώτη σελίδα κάθε θεματικής ενότητας του λογισμικού, βρίσκονται διαθέσιμα σενάρια διαθεματικών εργασιών. Αν δεν χρησιμοποιηθούν ως έχουν, μπορούν να λειτουργήσουν ως πρότυπο, ώστε ο εκπαιδευτικός να συνθέσει δικά του σενάρια. Χρήσιμες προς το σκοπό αυτό είναι και οι οδηγίες που δόθηκαν στο β' επίπεδο επιμόρφωσης εκπαιδευτικών στις ΤΠΕ.

Ενδεικτικές δραστηριότητες

Ιστορική αφήγηση λογισμικού: α) Σχεδιαγραμματική παρουσίαση της ιστορικής αφήγησης σε επεξεργαστή κειμένου. β) Συσχετισμός της ιστορικής αφήγησης λογισμικού και σχολικού βιβλίου. Επισήμανση των επιπλέον πληροφοριών του λογισμικού και αξιολόγηση της συνεισφοράς τους στην

κατανόηση του υπό εξέταση ιστορικού γεγονότος. γ) Απάντηση στις ερωτήσεις του σχολικού βιβλίου με υλικό που αντλείται και από το λογισμικό. δ) Επιλογή ενός επιμέρους θέματος από την ιστορική αφήγηση: Μελέτη του με βάση το υλικό που προσφέρει το σχολικό εγχειρίδιο, αλλά και το λογισμικό (γραπτές πηγές και εικονικό υλικό). Ανασύνθεση μιας επιμέρους ενότητας, εμπλουτισμένης με αφήγηση και εικονικό υλικό. Επεξεργασία της ενότητας αυτής στον υπολογιστή με σκοπό τη δημιουργία ενός εντύπου ή και πολυτροπικού κειμένου, που δίνει την εκδοχή των μαθητών «ως ιστορικών». ε) Επιλογή θεμάτων της ύλης που αναφέρονται σε θεσμούς, ανθρώπινες δραστηριότητες κλπ. Έρευνα στο διαδίκτυο για συγκέντρωση ανάλογου σύγχρονου υλικού. Συγκριτική αντιπαράθεση του υλικού αυτού με τα στοιχεία της ιστορικής αφήγησης.

Γραπτές πηγές: α) Επιλογή μιας πηγής από το λογισμικό. Συστηματική επεξεργασία της. Επισήμανση κεντρικού θέματος και επιμέρους ιστορικών πληροφοριών ή υποθέσεων. Αντιστοίχιση της πηγής με την ιστορική αφήγηση. Αξιολόγηση της πηγής ως προς τη συνεισφορά της στην ιστορική γνώση. β) Αναφορά σε αντίστοιχες σύγχρονες καταστάσεις. Έρευνα στο διαδίκτυο για σχετικές μαρτυρίες. Επισήμανση ομοιοτήτων ή διαφορών μεταξύ γεγονότων του παρελθόντος και αντίστοιχων σημερινών καταστάσεων, με τις οποίες μπορούν να παραλληλιστούν, χωρίς καταστρατήγηση των περιορισμών επιστημονικής εγκυρότητας και μεθοδολογίας (ΔΕΠΠΣ, 2003, 228). γ) Συγκριτική αντιπαράθεση περισσότερων της μιας γραπτών μαρτυριών που αφορούν το ίδιο ιστορικό γεγονός. δ) Έυρεση σύγχρονων ιστοριογραφικών έργων που αναφέρονται στο γεγονός των πηγών. Συγκριτική αντιπαράθεση πηγών και απόψεων από σύγχρονα ιστοριογραφικά έργα, ώστε να φανούν οι διαφορές τους στην παρουσίαση αλλά και αξιολόγηση του ιστορικού γεγονότος.

Εικονικές πηγές: (Η εξοικείωση του μαθητή με την αξιοποίηση της εικόνας ως επικοινωνιακού μέσου είναι πολύ σημαντική δεξιότητα, που επισημαίνεται και στο Βιβλίο του Καθηγητή της Ιστορίας Α' Γυμνασίου ως εξής: «Εφιστούμε ιδιαίτερα την προσοχή του διδάσκοντος στο να εθιστεί ο μαθητής στη μελέτη της εικόνας» (Κατσου-λάκος κ.ά., 2006). Το λογισμικό *Ιστορία Γυμνασίου* πλαισιώνεται από ποικίλο εικονικό υλικό, που μπορεί να συνεισφέρει σε αυτό.) α) Επεξεργασία εικονικών παραθεμάτων, άσκηση στην «ανάγνωση εικόνων» ως ιστορικού υλικού. β) Θεματική ταξινόμηση και επεξεργασία εικονικών παραθεμάτων. γ) Επισήμανση τυχόν αδυναμιών στον υπομνηματισμό της εικόνας και συμπλήρωσή του, ώστε να μπορεί αυτή να αξιοποιηθεί επαρκέστερα για την εξαγωγή ιστορικών συμπερασμάτων. δ) Συγκριτική αντιπαράθεση του εικονικού υλικού του λογισμικού με ανάλογο σύγχρονο εικονικό υλικό. ε) Δημιουργία στον υπολογιστή κολάζ με βάση το εικονικό αυτό υλικό. (Καλό θα ήταν κάτω από κάθε εικόνα να υπάρχει μια σύντομη φράση ως ένα μικρό υπόμνημα. Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να αποτελέσει αφορμή να εκφραστούν με χιούμορ και φαντασία οι μαθητές). στ) Παραγωγή εικονικού

υλικού από τους ίδιους τους μαθητές. (Είναι σημαντικό οι εικόνες τους να έχουν και στοιχειώδη ιστορικό υπομνηματισμό, ώστε να λειτουργούν και ως μαρτυρίες άντλησης ιστορικού υλικού.)

Στο εικονικό υλικό εντάσσονται και οι **χάρτες**. Με αφορμή τους χάρτες μπορούν να εκπονηθούν ποικίλες δραστηριότητες ιστορικής γεωγραφίας, που συνεισφέρει σημαντικά στην ιστορική γνώση, καθόσον το ιστορικό γεγονός, χωρίς ένταξή του στο χώρο και στο χρόνο είναι ανοηματικό. Οι χάρτες του λογισμικού δεν είναι διαδραστικοί, μεγεθύνονται, όμως, ώστε να είναι τουλάχιστον ευκρινείς. Δραστηριότητες: α) Επεξεργασία χαρτών σε πρόγραμμα ζωγραφικής ή εκτύπωση των χαρτών. Επέμβαση στους χάρτες: i) Ένταξη ιστορικών γεγονότων στο χώρο και συσχετισμός τους με τοπωνύμια. ii) Συσχετισμός ιστορικών τοπωνυμίων, σήμανση διαδρομών κτλ. (Π.χ. στον αποικισμό μπορούν να συσχετιστούν μητροπόλεις με αποικίες, να σημανθούν με διαφορετικό χρώμα κτλ.). β) Σύγκριση χάρτη που αναφέρεται σε γεγονότα της αρχαιότητας με ένα σύγχρονο χάρτη. Καταγραφή παρατηρήσεων σε αλλαγές τοπωνυμίων, κτλ. Δημιουργία ενός νέου χάρτη που να καταγράφει με τη διπλή τους ονομασία, αρχαία και σύγχρονη, τα τοπωνύμια.

Διαδίκτυο-ιστοσελίδες: Ορισμένες από τις ιστοσελίδες στις οποίες παραπέμπει το λογισμικό δεν είναι ενεργές, αλλά και οι ενεργές ενδέχεται να μην μπορούν να αξιοποιηθούν στην τάξη, αν δεν υπάρχει σύνδεση με το διαδίκτυο. Είναι πιθανό, όμως, να διαθέτουν οι μαθητές σύνδεση με το διαδίκτυο στο σπίτι τους. Μια ενδιαφέρουσα δραστηριότητα θα ήταν να κάνουν έρευνα οι μαθητές, στην τάξη ή ως κατ' οίκον εργασία, και να συμπληρώσουν τον κατάλογο των ιστοσελίδων ανά θεματική ενότητα με νέες διαδικτυακές διευθύνσεις. Η όλη διαδικασία έχει νόημα, αν ενημερωθούν κατάλληλα, ώστε παράλληλα να προβούν και σε αξιολόγηση του περιεχομένου των ιστοσελίδων. Με βάση την αξιολόγηση αυτή μπορεί να γίνει σύντομη παρουσίαση των ιστοσελίδων ως προς τα εξής σημεία: α) περιεχόμενο των ιστοσελίδων β) κριτήρια αξιολόγησής τους γ) γιατί είναι ενδιαφέρουσες ή χρήσιμες. Με διαδικτυακό υλικό, όμως, μπορούν να δομηθούν ποικίλες και συνθετικές δραστηριότητες, σε ορισμένες από τις οποίες θα αναφερθούμε παρακάτω.

Γλωσσάρι: (Το γλωσσάρι του λογισμικού είναι ενδεικτικό και όχι επαρκές. Στο εικονικό υλικό αλλά και αλλού εμφανίζονται όροι άγνωστοι στους μαθητές, π.χ. ονόματα αγγείων). α) Προσεκτική μελέτη μιας συγκεκριμένης ενότητας της αφήγησης του σχολικού βιβλίου αλλά και του υλικού του λογισμικού (αφήγησης, γραπτών πηγών, εικόνων), επισήμανση άγνωστων όρων, ερμηνεία τους με ενδεχόμενη έρευνα και στο διαδίκτυο και συμπλήρωση του γλωσσαρίου. β) Διερεύνηση της ετυμολογίας και των σημασιών των λέξεων (με προέκταση σε διδακτικά αντικείμενα Αρχαίας και Νέας Ελληνικής Γλώσσας). Δημιουργία από τους μαθητές σε φύλλο word ενός νέου γλωσσαρίου, που συμπεριλαμβάνει τους όρους του λογισμικού αλλά και άλλους που θα επεξηγήσουν οι μαθητές. Ενσωμάτωση της ετυμολογίας των λέξεων και άλλων σημασιολογικών παρατηρήσεων στο γλωσσάρι αυτό.

Διαθεματικές δραστηριότητες και λοιπές προεκτάσεις: Το λογισμικό *Ιστορία Γυμνασίου*, σε συνδυασμό με άλλα λογισμικά τα οποία εμπεριέχονται στους φορητούς Η/Υ ή με έρευνα στο διαδίκτυο, μπορεί να αξιοποιηθεί στο πλαίσιο ποικίλων διαθεματικών δραστηριοτήτων, που μεταξύ άλλων συνιστούν διδακτικές παρεμβάσεις με την οπτική του φύλου ή της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής. Είναι σημαντικό, η ενασχόληση των μαθητών με το διαθέσιμο ή άλλο υλικό που θα προκύψει από δική τους έρευνα να λειτουργεί ως αφορμή για την άσκησή τους σε ψυχοκινητικές δεξιότητες (δημιουργία χαρτών, διαγραμμάτων, εικαστικών έργων, φωτογραφιών, ΔΕΠΠΣ, 2003, 228), για την παραγωγή λόγου, προφορικού ή γραπτού, με προκαθορισμένο επικοινωνιακό πλαίσιο (π.χ. επιστολή, ανακοίνωση, ομιλία, επιγραφή κτλ.), το οποίο να αναφέρεται είτε στο παρελθόν είτε στο παρόν, ή ακόμα για την εφαρμογή τεχνικών βιωματικής προσέγγισης (δραματοποίηση, προσομοίωση κτλ.).

Για διαθεματικά σχέδια εργασιών με την οπτική του φύλου κατ' εξοχήν προσφέρεται η ενότητα *«Όψεις της καθημερινής ζωής στην Αρχαία Ελλάδα»*, στο πλαίσιο της οποίας μπορεί να αξιοποιηθεί και η ιστοσελίδα <http://www.isotita-ereasek.gr> με ποικίλο εκπαιδευτικό υλικό που έχει παραχθεί προς το σκοπό αυτό. Η ενότητα *«Ίδρυση μιας αποικίας στο πλαίσιο του β' αποικισμού»* κατεξοχήν προσφέρεται για διδασκαλία και από τη σκοπιά της διαπολιτισμικής παιδαγωγικής. Με αφορμή π.χ. τους λόγους ίδρυσης αποικιών μπορούν να τεθούν ερωτήσεις που μεταξύ άλλων αναφέρονται και στα εξής θέματα: Για ποιους λόγους μεταναστεύουν οι άνθρωποι σήμερα; Για ποιους λόγους αναζήτησαν νέο τόπο εγκατάστασης οι γονείς των αλλοδαπών μαθητών της τάξης (αν υπάρχουν); Τι προσδοκούν από το νέο τόπο εγκατάστασης όσοι μεταναστεύουν, τι προσδοκούν οι αλλοδαποί μαθητές; Ικανοποιεί ή όχι τις προσδοκίες τους η Ελλάδα ως τόπος εγκατάστασης; κτλ.

Αξιολόγηση: Η θεματική ενότητα του λογισμικού που αναφέρεται στην αξιολόγηση του μαθητή είναι πολύ φτωχή. Περιλαμβάνει ελάχιστες ασκήσεις τυπικής γνωστικής *«(αυτο)αξιολόγησης»* (drill and practice, Επιμορφωτικό υλικό, 2008, 28) και κάποιες δραστηριότητες ως *«γενικές ασκήσεις»*. Η δεύτερη ενότητα του λογισμικού ως *«γενικές ασκήσεις»* περιλαμβάνει ανοιχτού τύπου εργασίες για τους μαθητές, άλλες λιγότερο και άλλες περισσότερο στοχευμένες ως προς τη διατύπωσή τους. Ο εκπαιδευτικός, κατά την κρίση του και ανάλογα με το επίπεδο των μαθητών του, μπορεί να αναδιατυπώσει τις ερωτήσεις αυτές. Γενικότερα, η διατύπωση ερωτήσεων (σε ερευνητικές ή αξιολογικές δραστηριότητες) που προβληματοποιούν την ιστορική ύλη με λόγο άμεσο, κατανοητό από τους μαθητές, κατά περίπτωση περιγραφικό ή/και επεξηγηματικό, συνεισφέρει στη δημιουργία κινήτρου μάθησης. Είναι σημαντικό, επίσης, οι ερωτήσεις αξιολόγησης των μαθητών να περιλαμβάνουν ποικίλες και διαβαθμισμένης δυσκολίας δραστηριότητες, ώστε κατά το δυνατόν

να μπορεί να ανταποκριθεί έστω και σε ένα μικρό μέρος τους το σύνολο του μαθητικού δυναμικού.

Δραστηριότητες εναλλακτικής αυτο- και ετεροαξιολόγησης των μαθητών: Εργασίες για το σπίτι: α) Κάντε τις ασκήσεις αυτοαξιολόγησης του λογισμικού *Ιστορία Γυμνασίου* και ελέγξτε τα αποτελέσματά τους. Αν τυχόν διαπιστώσατε λάθη, αναζητήστε τα στοιχεία της ιστορικής αφήγησης που αγνοούσατε και μελετήστε τα. Επαναλάβετε τις ασκήσεις μέχρι που να επιτύχετε τη σωστή απάντηση σε όλες τις ερωτήσεις. β) Μελετήστε προσεκτικά την ιστορική αφήγηση και το υπόλοιπο υλικό (πηγές, εικόνες κτλ.) που αναφέρεται σε αυτήν. Συμπληρώστε τις ερωτήσεις αξιολόγησης του λογισμικού, φτιάχνοντας δικές σας ερωτήσεις (πολλαπλής επιλογής, αντιστοίχισης, σύντομης απάντησης). Δραστηριότητες στην τάξη, στο πλαίσιο ομάδων εργασίας: α) Να επισημάνετε σημαντικά σημεία της ιστορικής αφήγησης. Μπορείτε να δικαιολογήσετε γιατί είναι σημαντικό να κατέχετε τις γνώσεις αυτές; β) Με σημαντικά στοιχεία της ιστορικής αφήγησης διατυπώστε ερωτήσεις αντιστοίχισης και πολλαπλής επιλογής. (Οι μαθητές μπορούν να προτείνουν ερωτήσεις και να δημιουργηθεί ένα ευρύτερο φύλλο αξιολόγησης -αν υπάρχει η δυνατότητα μπορεί να αξιοποιηθεί και το λογισμικό *Hot Potatoes*- προς χρήση όλων). γ) Μελετήστε τις «γενικές ερωτήσεις» του λογισμικού. Διατυπώστε και εσείς ανάλογες ερωτήσεις που να αναφέρονται σε σημαντικά στοιχεία της ιστορικής αφήγησης. δ) Δημιουργήστε ένα φύλλο εργασιών που να αναφέρεται σε επεξεργασία γραπτής ή εικονικής ιστορικής πηγής από το λογισμικό ή το σχολικό βιβλίο. ε) Συνεργασία εκπαιδευτικού και συνεργατικών ομάδων μαθητών: Μελετήστε το χώρο του εκπαιδευτικού, όπου υπάρχουν διδακτικά σενάρια. Επιλέξτε ένα θέμα, προσδιορίστε τους διδακτικούς στόχους και δημιουργήστε ένα δικό σας σενάριο. (Τα σενάρια αυτά μπορούν να εφαρμοστούν στην τάξη ή ως διαθεματικό σχέδιο εργασίας.)

Παρά τις περιορισμένες του δυνατότητες, το λογισμικό *Ιστορία Γυμνασίου* μπορεί να αξιοποιηθεί με παιδαγωγικό τρόπο στη διδακτική πράξη. Αυτό πρώτιστα εξαρτάται από την κατάρτιση του εκπαιδευτικού σε θέματα διδακτικής, από το κέφι του, από το χρόνο που αφιερώνει στο σχεδιασμό της διδασκαλίας του αλλά και από τη δημιουργικότητα και τη φαντασία, τόσο τη δική του όσο και των μαθητών του· γιατί και αυτοί μπορούν και πρέπει να έχουν λόγο στο σχεδιασμό της διδασκαλίας. Και είναι πραγματική ικανοποίηση για τον εκπαιδευτικό, αν του συμβεί ό,τι συνέβη σε μια συνάδελφο, που, παρά τους ανασταλτικούς παράγοντες -αυτούς που αναφέρθηκαν και άλλους- και ύστερα από προσεκτικά σχεδιασμένες διδακτικές παρεμβάσεις με ποικιλία δραστηριοτήτων, άκουσε μια μαθήτριά της να λέει: «Κυρία, καιρό έχουμε να κάνουμε Ιστορία(!)».

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Education Queensland, (2000), *New Basics: Theory into Practice*. Brisbane: Education Queensland. Retrieved 1 June, 2004: <http://education.qld.gov.au/corporate/newbasics/pdfs/nbasics.pdf>

2. Kalantzis, M. (1999), Πολυγραμματισμοί. Επανεξέταση του τι εννοούμε ως γραμματισμό και τι διδάσκουμε ως γραμματισμό στα πλαίσια της παγκόσμιας πολιτισμικής πολυμορφίας και των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας. Στο Α.-Φ. Χριστίδης (επιμέλεια) "Ισχυρές" και "ασθενείς" γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Όψεις του γλωσσικού ηγεμονισμού. Πρακτικά διεθνούς συνεδρίου (σελ. 680-695), Μάρτιος 1997, Θεσσαλονίκη. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας:http://www.greek-language.gr/greekLang/studies/guide/thema_e2/02.html
3. Γατσωτής, Π. (2004), Η διδακτική προσέγγιση της «Νέας Ιστορίας» με τη χρήση ιστοριογραφικών έργων. Στο Αγγελάκος Κ. & Κόκκινος Γ. (επιμέλεια), *Η Διαθεματικότητα στο σύγχρονο σχολείο και η διδασκαλία της Ιστορίας με τη χρήση των πηγών* (σελ. 133-148), Αθήνα: Μεταίχμιο.
4. Γεωργογιάννης, Π. (2008), Διαπολιτισμικότητα και Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Στο Π. Γεωργογιάννης *Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. Βηματισμοί για μια αλλαγή στην εκπαίδευση*, τ. 7^{ος} (σελ.29-39), Πάτρα.
5. Γεωργογιάννης, Π. (2009), Εκπαιδευτική, Διαπολιτισμική Επάρκεια και Ετοιμότητα Εκπαιδευτικών Α/θμιας και Β/θμιας Εκπαίδευσης. Στο *Βηματισμοί για μια αλλαγή στην εκπαίδευση*, τ. 1^{ος}, Πάτρα: http://www.inpatra.gr/padde/eparkeia_padde.pdf
6. ΔΕΠΠΣ, (2003), Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών, Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα: <http://www.pi-schools.gr/programs/depps/>
7. Δημητριάδου, Κ. & Ευσταθίου, Μ. (2008), Διδακτικές προσεγγίσεις σε μικτές τάξεις. Στο *Οδηγός Επιμόρφωσης. Διαπολιτισμική Εκπαίδευση* (σελ. 67-85), Θεσσαλονίκη: Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων και αλλοδαπών στο σχολείο (Γυμνάσιο).
8. Επιμορφωτικό υλικό (2008), Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης, Τεύχος 1: Γενικό μέρος, Πάτρα.
9. Επιμορφωτικό υλικό (2008^α), Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης, Τεύχος 3: Κλάδος ΠΕ02, Πάτρα.
10. Ηλιοπούλου, Ι. (2001), Ένα σενάριο για το μάθημα της Ιστορίας βασισμένο στη διαχρονική προσέγγιση των γεγονότων και των φαινομένων. 1ο Συνέδριο Σύρου στις ΤΠΕ, Μάιος 2001: http://www.etpe.gr/extras/view_proceedings.php?conf_id=7
11. Κατσαρού, Ε. & Δεδούλη, Μ. (2008), Επιμόρφωση και Αξιολόγηση στο χώρο της Εκπαίδευσης (σελ. 180 κεξ.), Αθήνα: ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
12. Κατσουλάκος, Θ. κ.ά. (2006), Αρχαία Ιστορία Α' Γυμνασίου, Βιβλίο Εκπαιδευτικού, Αθήνα: ΟΕΔΒ.

13. Κόκκινος, Γ. & Γατσωτής, Π. (2008). Επιστημολογία της Ιστορίας, Διδακτική της Ιστορίας και εκπαιδευτική έρευνα. Στο Ανδρέου Α. (επιμέλεια), *Η Διδακτική της Ιστορίας στην Ελλάδα και η έρευνα στα σχολικά εγχειρίδια* (σελ. 389-444). Αθήνα: Μεταίχμιο.
14. Κολιόπουλος, Ι. κ.ά. (2007), *Ιστορία του Νεότερου και Σύγχρονου Κόσμου* (από το 1815 ως σήμερα), Γ' τάξη Γενικού Λυκείου και Δ' τάξη Εσπερινού Λυκείου, Γενικής Παιδείας, Βιβλίο Καθηγητή, Αθήνα: ΟΕΔΒ.
15. Κουτσογιάννης, Δ., (2008), *ΤΠΕ και Γραμματισμός, στο Επιμορφωτικό υλικό για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα Κέντρα Στήριξης Επιμόρφωσης*, Τεύχος 3: Κλάδος ΠΕ02 (σελ. 30-39), Πάτρα.
16. Κυρκίνη, Α., (2008), Προγράμματα Σπουδών της Ιστορίας στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση και αντίστοιχα διδακτικά βιβλία. *Φιλολογική*, τεύχος 104, σελ. 12-17.
17. Μαλιγκούδη, Χ. (2008), Βασικές αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Στο Π. Ξωχέλλης (επιστημονική εποπτεία) *Μεθοδολογικός Οδηγός για τη χρήση των σχολικών βιβλίων του Γυμνασίου. Η διαπολιτισμική διάσταση στη διδασκαλία*, Θεσσαλονίκη.
18. Μαξούρης, Δ. (2008). Η μετατόπιση της ελληνικής σχολικής ιστοριογραφίας από τη Συμβατική στη Νέα Ιστορία:... Στο Ανδρέου Α. (επιμέλεια), *Η Διδακτική της Ιστορίας στην Ελλάδα και η έρευνα στα σχολικά εγχειρίδια* (σελ. 129-155), Αθήνα: Μεταίχμιο.
19. Μαραγκουδάκη, Ε. (2007), Εισαγωγή Θεμάτων για την προώθηση της Ισότητας των Φύλων. Στο Μαραγκουδάκη Ε. (επιστημονικά υπεύθυνη) *Βοηθητικό Εκπαιδευτικό Υλικό για τα σχολικά εγχειρίδια μαθημάτων θεωρητικής κατεύθυνσης, Γυμνάσιο*, Ιωάννινα: http://www.isotita-peaek.gr/ipostirtkiko_iliko/Gymnasio_Theoritikis_7.pdf
20. Μασαγγούρας, Η. (2006), *Η σχολική τάξη*, Αθήνα: Γρηγόρη.
21. Μασαγγούρας, Η. (2007), *Στρατηγικές διδασκαλίας, στο Θεωρία και Πράξη της Διδασκαλίας*, τ. Β', Αθήνα: Gutenberg.
22. Μαυρίκης, Γ. (2007), *Τεχνικές για την ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης II*. Στο Β. Κουλαϊδής (επιστημονική επιμέλεια), *Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις για την Ανάπτυξη Κριτικής-Δημιουργικής Σκέψης, για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση* (σελ. 121-142), Αθήνα: ΟΕΠΕΚ.
23. Μαυροσκούφης, Δ. (2005), *Αναζητώντας τα ίχνη της Ιστορίας*, Θεσσαλονίκη, Εκδόσεις Κυριακίδη
24. Μαυροσκούφης, Δ. (2008), *Διδακτική Μεθοδολογία και Ανάπτυξη της Κριτικής Σκέψης*, Θεσσαλονίκη: Κυριακίδη.
25. Νάκου, Ε. (2004), Η χρήση των υλικών κατάλοιπων στο μάθημα της Ιστορίας. Στο Αγγελάκος Κ.& Κόκκινος Γ. (επιμέλεια), *Η διαθεματικότητα στο σύγχρονο σχολείο και η διδασκαλία της Ιστορίας με τη χρήση των πηγών* (σελ. 159-183), Αθήνα: Μεταίχμιο.
26. Νικολάου, Γ. (2005), *Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον. Βασικές αρχές*, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.

-
27. Παληκίδης, Α. (2008α). Ήρθε το τέλος του μαθήματος της Ιστορίας; Φιλολογική, τεύχος 104, σελ. 3-5.
 28. Παρασκευά, Φ. & Παπαγιάννη, Αι, (2008). Επιστημονικές & παιδαγωγικές δεξιότητες για τα στελέχη της εκπαίδευσης, Αθήνα: ΥΠΕΠΘ, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.
 29. Πύλη για την ελληνική γλώσσα, Εκπαιδευτικά λογισμικά:http://www.greeklanguage.gr/greekLang/ancient_greek/bibliographies/guides/teaching/page_003.html
 30. Τζιμογιάννης, Α. (2007), Το παιδαγωγικό πλαίσιο αξιοποίησης των ΤΠΕ ως εργαλείο κριτικής και δημιουργικής σκέψης. Στο Β. Κουλαϊδής (επιστημονική επιμέλεια), *Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις για την Ανάπτυξη Κριτικής-Δημιουργικής Σκέψης* (σελ. 333-374), Αθήνα: ΟΕΠΕΚ.
 31. Τσακίρη, Δ. & Καπετανίδου, Μ. (2007), Τεχνικές για την ανάπτυξη της κριτικής και δημιουργικής σκέψης Ι. Στο Β. Κουλαϊδής (επιστημονική επιμέλεια), *Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις για την Ανάπτυξη Κριτικής-Δημιουργικής Σκέψης, για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση* (σελ. 121-142), Αθήνα: ΟΕΠΕΚ.